

Elekt[®]onski bilten

EKOLOG

Godina I Broj 10>Novembar 2008

ISSN 1800-7031

Foto by DMEN team

**JU CENTAR ZA EKOTOKSIKOLOŠKA
ISPITIVANJA CETI 5100.101.01**

**IZVJEŠTAJ O ISPITIVANJU KVALITETA
VAZDUHA U CRNOJ GORI 2007.**

Kvalitet vazduha u Nikšiću u poređenju sa ostalim urbanim cjelinama, na osnovu lebdećih čestica, taložnih materija je jedan od **najzagađenijih** i zahtijeva **hitno** rješavanje pitanja prečišćavanja gasova iz Željezare Nikšić.

Copyright © 2008 NGO OZONE

Riječ urednika

Poštovani prijatelji,

da mi je neko pričao da ću za našu građansku inicijativu da se izborimo za nezagađen vazduh, morati raditi cijeli elaborat procjene njenih, eventualnih, posledica na socijalne, ekonomske i ukupne društvene prilike, te da ću razmišljati o mogućnosti manipulisanja javnosti o našim jasnim ciljevima i zloupotrebi naših iskrenih namjera, vjerujte mi na riječ, našao bih se u čudu i ne bih bio spreman da bez mnogo razrađenije strategije krećem u kampanju.

Pokušaću da pojasnim. Pošto smo se na samom startu dogovorili da u ovu inicijativu unesemo čvrstu volju i da građanima Nikšića, rukovodstvu Željezare AD, Ministarstvu turizma i zaštite životne sredine i lokalnoj upravi, ponudimo pomoć, shodno kapacitetima naših organizacija, u prevazilaženju trenutnog veoma zabrinjavajućeg stanja, jasno ukazujući da je cilj inicijative dovođenje rada fabrike u zakonom propisane okvire, a ne njeno zatvaranje, lično sam bio uvjeren da je izbjegavanjem unošenja finansijskog momenta, praktično, onemogućena opstrukcija djelovanja naše „neobične” koalicije, kako su neki predstavnici medija pokušali da opišu udruživanje nevladinih organizacija iz različitih oblasti djelovanja.

Međutim, postajem svjestan da i u današnjem vremenu, svaka inicijativa koja ima za cilj zaštitu ljudskog zdravlja i životne sredine, bez obzira da li je pokreću sami građani, nevladine organizacije ili čak nadležne institucije, na žalost, ne može a da se ne dovede u vezu sa zatvaranjem radnih mjesta i ugrožavanjem repro lanca (!?) i da se tim, po nepisanom pravilu, ne ugrozi njena šansa za uspjeh.

Ozbiljno, ko bi rekao da ukoliko, kao građanin, tražiš da udišeš nezagađen vazduh, moraš da, između ostalog, vodiš računa i o interesima metalurške, naftne, automobilske, drvne, alkoholne, duvanske, građevinske i mnogih drugih grana industrije, zatim o prodavcima cigareta, alkoholnih pića, vlasnika ugostiteljskih objekata, počev od najluksuznijih hotela u kojima se ne štedi ni na čemu, pa ni na električnoj energiji i pijaćoj vodi, do najmračnijih bircuza sa sve pevaljkom i srčom od polomljenih čaša na podu, koja naravno neće biti reciklirana, vlasnicima kladionica i kasina, pa čak i o interesima novokomponovanih tajkuna i njihovom kapitalu stečenom u ovom maksimalno produženom tranzicionom vremenu, i svih onih koji se izdržavaju od tih para, uključujući i pevaljke sa statusom „diva” i „zvezda”?! Ja sam, do sada, naivno vjerovao da bi bilo normalno da upravo ovi subjekti (a i objekti) moraju voditi računa o propisima koji se tiču zdravlja ljudi i bezbjednosti životne sredine.

Poruka jednog od učesnika, mislim da je riječ o državljaninu SAD, dokumentarnog filma „Boja budućnosti” autora Moma Stojanovića, koji konstatuje, valjda shodno iskustvu njegove države, „da je opasno kada se ekološka svijest razvije prije nego industrija”, dovoljno govori koliko je osjetljiv razvojni put Ekološke države, koji je 1991. godine odabralo tadašnje i sadašnje rukovodstvo. Doduše, ja se ne bih brinuo o ovoj teoriji, jer u Crnoj Gori čak i oni koji predaju o evropskim integracijama, a uz to dolaze iz civilnog sektora, pri objašnjavanju izbora, koriste kandidata ekoloških organizacija kao primjer za rasipanje glasova. Vjerujte, lično sam prisustvovao takvom predavanju. I to može da prođe u prvoj ekološkoj državi na svijetu.

Na jednoj strani održivi razvoj, direktive EU, ratifikovani sporazumi i konvencije, usvojeni Zakoni iz oblasti životne sredine, a na drugoj ishitrene privatizacije, investitori sa sumnjivim porijeklom imovine, izakulisne špekulacije, nekontrolisano zagađivanje...

Nije nemoguće da će se ubrzo pojaviti i „zelena” struja koja će podržavati teoriju bivšeg predsjednika već pomenute države da je emisija CO₂ koja se ispusti iz industrijskih dimnjaka, neophodna biljkama za proces fotosinteze, pa da će Željezaru AD biti moguće posmatrati kao instituciju od velikog značaja za proizvodnju kiseonika!!! E to bi, po meni, bilo neobično.

Da rezimiram, moramo prelomiti u svojim glavama šta nam je važnije i šta zapravo želimo postići. Da li je naš cilj zdrava životna sredina i održivi razvoj ili ćemo početi razmišljati i o interesima narko, porno i drugih veoma prisutnih industrija i na našem tržištu? I ovi vidovi biznisa su u repro lancu. Ili ako ćutimo o tome, možda će se ukupno stanje životne sredine samo od sebe popraviti? Oko odgovora na pitanje: „Da li želimo da udišemo nezagađen vazduh?”, ne bi trebalo razmišljati kao oko odgovora na pitanje „Šta je starije: kokoška ili jaje?”. Vremenski rok koji imamo na raspolaganju ne dopušta taj luksuz. A ukoliko ga prekoračimo, tačnost odgovora neće uticati na konačan ishod, a za pitanja koja slijede biće potrebno mnogo više znanja.

O repro lancu ne smijem ni pomišljati.

Aleksandar Perović

Standardi porodice ISO 14000

Serijski standard ISO 14000 nastala je kao odgovor na svakodnevno povećavanje brige o životnoj sredini i u vezi je sa unapređenjem zakonske regulative u ovoj oblasti. Organizacije koriste sisteme ekološkog upravljanja kao svoju konkurentsku prednost, nudeći proizvode koji ne štete životnoj sredini, a nastali su kroz proces koji sam po sebi ne može da naudi prirodnom okruženju.

Sam proces implementacije podrazumeva nekoliko faza.

Kao prvo, od rukovodstva se očekuje da definiše ekološku politiku organizacije i obezbijedi da ona odgovara prirodi, obimu i uticajima njenih aktivnosti, kao i da se obaveže na kontinualno poboljšanje i usaglašavanje sa relevantnim zakonskim i drugim propisima.

Nakon definisanja, prelazi se u fazu planiranja, u cilju ostvarenja ekološke politike. U ovoj fazi, organizacija treba da:

- › Identifikuje, vrijednuje i upravlja ekološkim aspektima i uticajima koje ti aspekti imaju na proizvodnju ili usluge organizacije;
- › Primjeni obavezu stalnog unapređivanja proizvodnje i sprječavanja zagađenja;
- › Identifikuje zakonske i druge interno propisane zahtjeve;
- › Identifikuje propisane ciljeve za svaku relevantnu funkciju u organizaciji, u skladu sa ekološkom politikom;
- › Donese planove ekološkog upravljanja i programe kako bi sprovela postavljene ciljeve.

U fazi primjene i funkcionisanja, organizacija treba da:

- › Definiše, dokumentuje i objavi organizacionu strukturu kao i uloge, odgovornosti i ovlašćenja svih učesnika. Pored toga, neophodno je obezbijediti i postojanje ljudskih, finansijskih i tehnoloških resursa, kao i odrediti predstavnika rukovodstva odgovornog za sprovođenje programa;
- › Ustanovi sistem interne i eksterne razmjene informacija o zahtjevima i očekivanjima, koji proizilaze iz sistema ekološkog upravljanja, kao i da dokumentuje postupke, njihovo sprovođenje, kao i tekuća stanja po pitanju sprovođenja određenih postupaka;
- › Uspostavi i održava sistem upravljanja dokumentima kao i sistem arhiviranja, koji će biti u skladu sa zakonskim regulativama i internim propisima.

U fazi provjeravanja korektivne mjere, uspostavlja se i kontrolna funkcija sistema ekološkog upravljanja i to kroz:

- › Praćenje i mjerenje efektivnosti upravljačkih aktivnosti;
- › Korektivne i preventivne mjere po pitanju neusaglašenosti;
- › Održavanje zapisa o obuci, provjerama i ocijenjivanju;
- › Sprovođenje preispitivanja sistema ekološkog upravljanja.

Posljednja faza predstavlja preispitivanje od strane rukovodstva, kako bi se, u vremenskim intervalima koje samo odredi, preispitao sistem ekološkog upravljanja i na taj način obezbijedila njegova neprekidna podobnost, adekvatnost i efikasnost.

Preispitivanje obuhvata:

- › Preispitivanja opštih i posebnih ciljeva i učinaka;
- › Nalaze provjeravanja sistema ekološkog upravljanja;
- › Ocijenjivanje efikasnosti sistema ekološkog upravljanja;
- › Ocijenjivanje pogodnosti ekološke politike u svjetlu promijenjenih zakona, napretka u nauci i tehnici, kao i prilagođavanje kvaliteta proizvoda i aktivnosti organizacije.

Intervju sa Mitrom Jaukovićem, pomoćnikom direktora Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore

Javno preduzeće za nacionalne parkove Crne Gore, osnovano 1993. u Podgorici, odgovorno je za zaštitu i upravljanje nacionalnim parkovima, pripremu i implementaciju programa zaštite i promociju parkova. U impresivnom mozaiku ljepota Crne Gore izdvajaju se 4 nacionalna parka, kao područja sa izuzetnim prirodnim, ambijentalnim i kulturnim vrijednostima koja imaju ne samo nacionalni, već i međunarodni značaj.

Nacionalni parkovi: NP „Biogradska Gora”, NP „Durmitor”, NP „Lovćen” i NP „Skadarsko jezero”, obuhvataju oko 7 % teritorije Crne Gore.

Nacionalni park „Biogradska gora” obuhvata djelove teritorije opština: Kolašin, Mojkovac i Berane.

Nacionalni park „Durmitor” obuhvata djelove teritorije opština: Žabljak, Mojkovac, Pljevlja, Plužine i Šavnik.

Nacionalni park „Lovćen” obuhvata djelove teritorije opština: Budva i Cetinje.

Nacionalni park „Skadarsko jezero” obuhvata djelove teritorije opština: Podgorica, Cetinje i Bar.

Kraj turističke sezone i predloženi nacrt Zakona o nacionalnim parkovima, u kome je predviđeno osnivanje novog nacionalnog parka „Prokletije”, bili su povod da razgovaramo sa gospodinom Mitrom Jaukovićem, pomoćnikom direktora JP „Nacionalni parkovi Crne Gore”.

10 PITANJA 10 ODGOVORA

1) Ekolog: Kako je uprava JP „Nacionalni parkovi Crne Gore” zadovoljna minulom turističkom sezonom?

Jauković: Uprava je veoma zadovoljna rezultatima završene turističke sezone, što potkrijepljuju izuzetni poslovni rezultati kao i velika posjeta naših nacionalnih parkova. Prihod od ulaznica iznosi 325.274,00 €, a ako podsjetimo da je u 2007. godini taj prihod bio 113.358,00 €, jasno se vidi napredak u ovom segmentu poslovanja javnog preduzeća. Broj posjetilaca, u minuloj sezoni takođe je bio veći od prethodne. U 2008. registrovano je 130.358 posjetilaca, dok je u prethodnoj godini bilo evidentirano 115.801 posjetilaca. Ovdje treba imati u vidu da su NP „Durmitor” i NP „Skadarsko jezero” otvoreni prostori sa velikim brojem posjeta, koje se ne registruju. Istakao bih da je u NP „Lovćen” i NP „Biogradska gora” ove godine bilo naplaćeno oko 80% posjeta.

2) Ekolog: Koji je od 4 nacionalna parka najbolje poslovao?

Jauković: Svaki nacionalni park je poslovao pozitivno, uz pomoć sredstava iz budžeta države, a logično je da su NP „Durmitor” i NP „Skadarsko jezero”, sa prostranstvom od po oko 40.000 ha, izuzetno razvijenom florom i faunom i kulturno - istorijskim naslijeđem, ostvarili najveće prihode. Istakao bih da i svaki nacionalni park ima Centar za posjetioce, a da postoji i zajednički Centar na Vranjini.

3) Ekolog: Koji se trenutno projekti realizuju u JP „Nacionalni parkovi Crne Gore”?

Jauković: Veliki broj projekata je realizovan a i realizuje se. Za 2009. godinu, za kapitalne investicije, planira se ulaganje na nivou javnog preduzeća od 370.000 €. Predviđeno je unapređenje

Teško bez podrške države

Jauković ističe da se Javno preduzeće 60% finansira iz sopstvenih izvora, dok 40% obezbijeduje država, bez čije bi podrške, gotovo nemoguće, bilo poslovanje nacionalnih parkova.

Pomoćnik direktora Javnog preduzeća navodi primjer NP „Triglav” čije poslovanje država Slovenija podržava sa 80%, pa dok se, po saznanjima koje imaju, za „Triglav” ove godine odvojilo oko 10.000.000 €, za nacionalne parkove Crne Gore iz državnog budžeta je bilo opredijeljeno oko 700.000 €.

Ipak, ističe Jauković, uprava je zadovoljna podrškom Vlade.

turističkih objekata, uređenje pješačkih staza, adaptacija planinarskih domova, postavljanje rasvjete, obogaćivanje suvenirnica domaćim proizvodima, postavka znakova, izgradnja i postavka mobilijara na atraktivnim lokacijama, organizovanje edukativnih radionica i još mnogo aktivnosti i dešavanja.

NP „Skadarsko jezero“ od međunarodnog značaja

Skadarsko jezero, kao međunarodna voda, veoma je povoljno za projekte međunarodne saradnje. Jauković ističe da su i strani donatori prepoznali taj aspekt, pa su sredstva opredjeljena za zaštitu, unapređenje i razvoj nacionalnih parkova iz godine u godinu sve veća.

Neke od organizacija koje su bile dosadašnji donatori su i UNDP, GTZ i Austrijsko-crnogorsko prijateljstvo.

4) Ekolog: Kako komentarišete novi nacrt Zakona o nacionalnim parkovima, odnosno ulogu Javnog preduzeća u njegovoj implementaciji?

Jauković: Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine je formiralo radnu grupu za izradu nacrtu novog Zakona o nacionalnim parkovima, u kojoj su učestvovala i 4 predstavnika Javnog preduzeća. Mogu reći da su prihvaćene sve preporuke i sugestije naših predstavnika, pa je uprava zadovoljna kvalitetom nacrtu zakona.

Što se tiče drugog dijela pitanja, zakon određuje naše obaveze. Pomenuo bih i to da je za nas Zakon o nacionalnim parkovima „lex specialis“, što znači da ima prioritetni značaj.

5) Ekolog: Kako se rukovodstvo JP „Nacionalni parkovi Crne Gore“ priprema za promovisanje 5-og nacionalnog parka „Prokletije“ i da li se vrši edukacija stanovništva koje egzistira na tom prostoru o zakonskim propisima unutar teritorije nacionalnog parka?

Jauković: Veliko iskustvo u zaštiti, unapređenju i korišćenju nacionalnih parkova garantuju da će obaveze koje proisteknu iz novog zakona biti adekvatno ispoštovane. Javna rasprava će pokazati koji dijelovi Prokletija treba da budu proglašeni za nacionalni park, a javno preduzeće biće spremno da ispuni ono što bude u domenu naših ovlašćenja.

Resorno Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine je nadležno za razgovor sa stanovništvom i ono sumira rezultate i pravi strategiju.

6) Ekolog: Koliko su česti slučajevi prekršaja i koliko je sredstava naplaćeno od kazni?

Jauković: Najizraženiji su nedozvoljen ribolov i nedozvoljena gradnja, a prisutan je i krivolov visoke divljači. Nedozvoljena gradnja je najviše prisutna u NP „Durmitor“ i NP „Skadarsko jezero“. Dosta dobra saradnja sa inspekcijskim službama koje, na naš zahtjev, izlaze na teren i primjenjuju zakonske mjere, daje nadu da će u budućnosti biti unapređeno stanje i u ovoj problematici.

Sredstva od naplaćenih kazni idu u budžet države.

7) Ekolog: Kako komentarišete izjavu slovenačkog ambasadora, prilikom nedavnog razgovora sa nikšićkim nevladinim organizacijama, da je, što se tiče naših nacionalnih parkova, jedino Lovćen na zadovoljavajućem nivou?

Jauković: Nemam komentar. Bilo bi nam zadovoljstvo da ugostimo ambasadora Slovenije pa da se na licu mjesta uvjeri kakvo je stanje i u druga 3 nacionalna parka. Politika Javnog preduzeća je ravnomjeran razvoj sva 4 nacionalna parka.

8) Ekolog: Da li ćete razmisli da na internet prezentaciji JP „Nacionalni parkovi Crne Gore“ postavite stranicu za komentare posjetilaca, nešto kao „Knjiga utisaka“, što bi, po nama, dalo pozitivan signal javnosti i koristilo unapređenju rada javnog preduzeća?

Jauković: U svim Centrima za posjetioce postoje knjige utisaka, a internet komentari biće omogućeni u budućnosti. Istakao bih da svaka kritika, bilo pozitivna ili negativna, doprinosi zaštiti, unapređenju i korišćenju nacionalnih parkova i mi ih veoma rado razmatramo.

9) Ekolog: Kakva je saradnja javnog preduzeća sa nevladinim organizacijama koje se bave zaštitom životne sredine i koliko ima zahtjeva za pristup informacijama u posjedu JP „Nacionalni parkovi“?

Jauković: Saradnja sa nevladinim sektorom je dosta dobra, a sve sugestije civilnog društva, naravno ukoliko su interesu nacionalnih parkova, su dobrodošle. Javno preduzeće je veoma otvoreno za saradnju sa nevladinim organizacijama.

Svi podaci o nacionalnim parkovima su dostupni za javnost, a na sajtu postoji i Vodič za pristup informacijama u posjedu Javnog preduzeća za nacionalne parkove. I u ovoj kao i u svim drugim oblastima poslovanja Javnog preduzeća striktno se poštuje zakonska procedura.

Visina naknada

Od početka tekuće godine aktuelne su i nove cijene. Ulaznica za NP „Skadarsko jezero“ iznosi 4,00 €, a za NP „Durmitor“, NP „Lovćen“ i NP „Biogradska gora“, naknada je niža i iznosi 2,00 €. U cijenu su, između ostalog, uračunati i obilasci Centara za posjetioce, korišćenje staza i druge aktivnosti.

Kompletna ponuda Javnog preduzeća za nacionalne parkove Crne Gore je dostupna na oficijelnom web sajtu www.nparkovi.cg.yu

10) Ekolog: Za kraj intervjua, Vaše mišljenje o važnosti konkretne saradnje nadležnih institucija i civilnog sektora u cilju unapređenja ukupnog stanja životne sredine u Crnoj Gori i boljoj valorizaciji turističke ponude zasnovane na prirodnim potencijalima?

Jauković: Saradnja nadležnih institucija i nevladinih organizacija je veoma važna, a turistička valorizacija zasnovana na prirodnim potencijalima je u skladu sa politikom Javnog preduzeća za nacionalne parkove.

Pored održivog razvoja uz poštovanje interesa lokalnog stanovništva i zakona, primjene iskustava iz razvijenih zemalja, jedan od najvažnijih zahtjeva u Evropskoj uniji je i zaštita nacionalnih parkova, po važećim kriterijumima i pravilima u EU.

Svojom ljepotom nacionalni parkovi su prava ulazna vrata ekološke države, a nadamo se da će tako biti i ubuduće.

Nacionalni park „Biogradska gora“

Pripremio: Aleksandar Perović

EKO VREMEPLOV

Životna sredina

“Životna sredina je prirodni okvir života u kome sva živa bića žive i djeluju, mnogostruko povezana uzajamnim uticajima.” – Stanković, 1977

“Pojam životna sredina uključuje socijalne, prirodno ili vještački stvorene fizičke, hemijske ili biološke faktore, odnosno sve ono što direktno ili posredno djeluje na ljudski život i djelatnost.” – Nikitin, 1980

“Životna sredina je prostor sa živim organizmima, sa svim unutarnjim i spoljnim faktorima i uslovima koji daju i održavaju život. U životnoj sredini vlada splet međuzavisnosti i kombinovanih odnosa nežive i žive materije.”- Đukanović, 1991

EKO POJMOVI

Zaštita životne sredine

Pod “zaštitom životne sredine” podrazumijeva se predviđanje svih negativnih odraza bilo kojom ljudskom akcijom, intervencijom, odnosno promjenom u sredini u cilju sprečavanja uzroka degradacije, zagađivanja ili uništavanja životne sredine i prekomjernog trošenja resursa i prostora. – Đukanović, 1996

Zaštita podrazumijeva i preduzimanje niza mjera (zakonskih i planerskih, tehničkih i tehnoloških) koje na najbolji način mogu spriječiti uzroke, ublažiti ili otkloniti posledice.

EKO KALENDAR

04. novembar - Dan klimatskih promjena
07. novembar – Evropski dan nauke
08. novembar – Međunarodni dan urbanih regija
10. novembar – Svjetski dan nauke u službi mira i razvoja (UNESCO)
16. novembar – Međunarodni dan tolerancije
20. novembar - Dan prava djece (UNICEF)
27. novembar – Internacionalni dan uzdržavanja od kupovine
28. novembar – Internacionalni dan borbe protiv trgovine krznom

By OZONE tEam

Ne ćutimo o postojećim problemima.
Krajnje je vrijeme za ISTINU!

www.blogovanje.com/ISTINA

Otvori svoje oči.
Zauzmi svoj stav.
Ostvari svoja prava.
Navikni da živiš **SLOBODNO!!!**

Da li znate...?

Pripremila: Tanja Kukobat
Fakultet za primenjenu ekologiju „FUTURA”
Univerzitet Singidunum

...kod nekih vrsta pol jedinke zavisi od vremenskih uslova?

Kod nekih vrsta kornjača i krokodila, nakon polaganja jaja, samo od spoljne temperature zavisi šta će se izleći mužjaci ili ženke? Iznad te, kritične, temperature izleći će mužjaci a ispod ženke.

...kako se sve sićušna bića mogu naći u našim stanovima?

U prašini naših stanova pronađeno je mnoštvo sićušnih bića. U svakom uzorku prašine ima najviše plesni i to gljivice *Aspergillus Niger*, koja kod čovjeka izaziva zapaljenje spoljnog uha i infekciju disajnih puteva. Po ćoškovima stana rastu i različite vrste *Penicilliuma*, plesni od koje se prave antibiotici. Ima i *Ascomiceta*, koje se za razliku od ostalih gljiva razmnožavaju polnim putem (inače sporama). U normalnim situacijama ovi organizmi ne izazivaju bolest, sem kada je odbrambeni mehanizam veoma oslabljen. U prašini su nađene i bakterije, najrasprostranjenija je *Staphylococcus Epidermidis*, bakterija koja živi i razmnožava se na koži. U prašini na rešetkama ventilacionih cevi nađena je bakterija *Clostridium Perfringens*, izazivač gangrene. U prašini ispod kreveta je pronađena životinja *Dermatophagoides Farinae*, i to na svakih 10 g prašine. Hrani se gornjim slojevima naše kože, koja se peruta. Izazivaju alergiju kod ljudi, zbog miliona sićušnih loptica njihovih izlučevina koje lebde u vazduhu spavaće sobe.

...u kom moru je nemoguće potonuti?

U vodi Mrtvog mora možete lepo sedeti i čitati novine – nećete potonuti!

Dok obična morska voda sadrži oko 4% soli, voda Mrtvog mora sadrži čak 26% magnezijum, natrijum i kalcijum - hlorida. Takva voda ne dozvoljava da ljudsko telo potone. Tolika so u vodi uništila je svaki život, te se u njemu, sem bakterija, ne mogu naći ni biljke niti životinje.

Površina Mrtvog mora nalazi se na najnižoj tački na Zemlji – 392 m ispod srednjeg nivoa mora.

Prostire se između Jordana i Izraela, i upisano je u svim kartama kao more, a u stvari je jezero! Jedina pritoka slanog jezera je reka Jordan. Najveća dubina mu je 401 m.

...da postoje četvrtaste lubenice?

U Japanu se uzgajaju četvrtaste lubenice. Zbog velikih problema u transportu i skladištenju okruglih lubenica, Japanci su se dosetili da im promene oblik. Dok su još male stavljaju se u četvrtaste posude i dalje normalno uzgajaju. Japansko udruženje farmera već je isporučilo takve lubenice na tržište. One međutim, po ceni, daleko premašuju one obične, okrugle.

GORILE NA KAFI

Gorile su nam neverovatno slične, naročito po mimici i po ponašanju. Porodicu, od 5-20 članova, predvodi najjači, najkrupniji i najiskusniji mužjak, „srebrna leđa“ (zbog boje dlake na leđima). On u grupi održava disciplinu i određuje svakodnevni program rada. Ako mladunci postanu previše živahni opominje ih kratkim zvucima, nalik na podrigivanje. Čim to čuju umire se kao bubice. Nasleđivanje vlasti kod gorila je kao u ljudskim monarhijama, najstariji vođa sin preuzima komandu nad grupom, ćerke se udaju, odnosno pridruže drugim grupama, dok mlađi sinovi postaju usamljenici, lutaju po šumi i čekaju priliku da ugrabe nevestu i osnuju svoju grupu. Kad se sretnu dva zrela srebrnoleđaša, sa porodicama, to liči na prijateljsku posetu komšija koji su jedni drugima došli na kafu. Mužjaci i žene čuče u parovima, glavu uz glavu, zadovoljno mumljaju, dok se deca igraju. Male gorile se jure u stilu šuge ili dograabe neku granu i brane se od protivnika.

ZELENA ILI SIVA, KOJA JE BOJA TVOJA?

Podgorica - Na prvom programu javnog servisa RTCG, 5. i 6. novembra, u dva dijela, emitovan je dokumentarni film „Boja budućnosti”, autora Momčila Stojanovića.

Ova svojevrsna retrospektiva ideje prve ekološke države na svijetu od 1991. naovamo, sem što je omogućila građanima da se podsjetu na sami čin proglašenja, uđu u problematiku 4 crne tačke: Termo-elektrane i Rudnika uglja u Pljevljima, Jalovišta u Mojkovcu, KAP-a u Podgorici i Željezare u Nikšiću, upoznaju sa planovima državnog vrha u vezi izgradnje modernih saobraćajnica i uticaja tih zahvata na životnu sredinu, dala je i veliki doprinos promovisanju i popularisanju eko novinarstva.

Naime, autor se potrudio da širokom auditorijumu ponudi stavove predstavnika Vlade Crne Gore, naučnih institucija, rukovodstava industrijskih zagađivača i predstavnika nevladinih organizacija, bez favorizovanja bilo kojeg sektora i samom gledaocu ostavi mogućnost sabiranja utisaka, što bi i trebalo da bude model nepristrasnog medijskog bavljenja ekološkim problemima.

Između ostalih, svoje viđenje, u vezi navedenih crnih tačaka i ukupnog stanja životne sredine, saopštili su Premijer Milo Đukanović, Ministar turizma i zaštite životne sredine Predrag Nenezić, Ministar za ekonomski razvoj Gvozdenović, Ministar saobraćaja Andrija Lompar, direktorica Centra za ekotoksikološka ispitivanja Crne Gore Ana Mišurovuć, Danijela Šuković iz iste ustanove, direktor Seizmološkog zavoda Glavatović, Izvršni direktori TE Pljevlja i KAP –a Podgorica, šef laboratorije Rudnika uglja iz Pljevalja, predsjednik opštine Mojkovac Miladin Mitrović, direktor MIPA, direktor NVO „Green Home” Darko Pajović, direktor NVO „Breznica” Pljevlja Milorad Mitrović, predsjednik NVO „Ekoturs” Mojkovac Mrdović i direktor Udruženja građana „OZON” Nikšić Aleksandar Perović.

Impresivan broj učesnika, koje je autor prepoznao kao kompetentne, ukazuje na njegov temeljan pristup materiji, što je uz veliko iskustvo, recept za kvalitetan dokumentarni film.

ŽELJEZARO JE LI BILO DOSTA?

Iako je autor pokušao da omogući priliku rukovodstvu Željezare AD Nikšić, da javnosti predstavi planove za prevazilaženje ekoloških nepravilnosti u radu fabrike, po ko zna koji put uslijedio je isti odgovor – već svima dobro poznato saopštenje.

Ni pozitivan primjer rukovodstava KAP-a, Termo elektrane i Rudnika uglja, koji su rizikujući ulogu negativaca ipak, shodno svojim ovlaštenjima, pokušali da realno ukažu na probleme i preciziraju planove i rokove za prevazilaženje ekoloških nepravilnosti, izgleda da ne utiče na ljude koji donose odluke u najvećem nikšićkom zagađivaču.

Izbjegavanje saradnje sa medijima i nevladinim organizacijama, zasigurno doprinose lošem „imidžu” Željezare u javnosti, na koji se rukovodstvo fabrike „požalilo” u saopštenju upućenom gradonačelniku Nikšića, Nebojši Radojičiću, pa bi menadžment trebalo da, ukoliko to ne rade svjesno, razmisli i o eventualnim poslasticama takve politike.

Sukob sa predstavnicima Sindikata takođe ne doprinosi popularnosti rukovodstva.

Cilj građanske inicijative „Željezaro je li bilo dosta?” jeste dovođenje fabrike u zakonom propisane uslove zbog otklanjanja opasnosti koje ima po ljudsko zdravlje, unapređenja stanja životne sredine, njene bolje konkurentnosti i uspješnijeg poslovanja, a nikako njeno zatvaranje, tako da se sva odgovornost od eventualnog zatvaranja i socijalnih problema koji bi proistekli iz tog neželjenog scenarija, nalazi isključivo u rukama sadašnjih većinskih vlasnika.

Dužnost nadležnih institucija jeste da se na vrijeme spriječi manipulisanje javnosti o razlozima zbog kojih bi eventualno moglo doći do zatvaranja fabrike a direktive EU, Protokol iz Kjotoa i Zakon o zaštiti životne sredine Crne Gore, jasno ukazuju rukovodstvu fabrike kakvi su uslovi za njeno buduće poslovanje.

Zaključak: Dok Momo Stojanović i „Boja budućnosti“, po nama, zaslužuju pozitivne kritike, potez rukovodstva Željezare AD Nikšić upozorava da još uvijek ima „nedodirljivih“ struktura, što sigurno nije u interesu ni države a ni građana.

By OZONE team

VRATIMO TROTOARE PJEŠACIMA

Nikšić - Završen je foto konkurs »Vratimo trotoare pješacima« koji je organizovan u okviru istoimenog projekta, sa ciljem da se pokuša uticati na nivo bezbjednosti

saobraćaja i saobraćajne kulture u Nikšiću.

Nagrađeni su: Nebojša Jasikovac, Petar Komnenić, Ana Milović, Ivan Lucić iz Nikšića, kao i Zoran Radimir iz Kotora.

Darodavci nagrada su : hotel "Onogošt", TAXI MAXI, Ski centar "Vučje" i MAESTRO TAXI.

Slijedeća aktivnost je dijeljenje flajera sa diskretnom opomenom vozačima koji su nepropisno parkirali, sa molbom da slijedeći put to učine pravilno i na za to odgovarajućem mjestu.

Pripremio: Aleksandar Dedović
Direktor NVO „Alfa centar“

EKO DEŠAVANJA

Pripremila: Sanja Svrkota
NVO „Green Home“ Podgorica

SUN SCHOOL 2008

U periodu od 26. oktobra do 31. oktobra 2008. godine u Sant Feliu de Guixols (Španija) održana je Sun school 2008. Riječ je o treningu koji je organizovao WWF (World Wide Fund for Nature), a tiče se edukacije u oblasti životne sredine na području Mediterana.

Pored predstavnika Crne Gore prisutvovali su predstavnici Bosne i Hercegovine, Srbije, Alžira, Tunisa i Maroka. Riječ je o ljudima iz nevladinog sektora, kao i predstavnicima nacionalnih parkova iz različitih država, koji imaju isti cilj po pitanju edukacije u oblasti životne sredine, a to je uputiti mlade naraštaje na očuvanje prirode. Naime, iako ima dosta adekvatnih programa koji se mogu iskoristiti u procesu obrazovanja ni jedan od njih se ne primjenjuje u potpunosti. Škole nisu obavezne da koriste materijal namijenjen edukaciji u oblasti životne sredine, što će reći da njihov najveći dio ostaje neiskorišćen, bilo da je riječ o štampanom materijalu koji su pripremili predstavnici lokalnih NVO-a ili UNESCO-a.

U samoj Španiji ulažu se veliki naponi kako bi se što više škola uključilo u ovaj vid edukacije. U oblasti Katalunja, u kojoj je i održan trening, posebna pažnja se poklanja edukaciji o urbanom biodiverzitetu, kako bi se gradska djeca na ovaj način približila prirodi. Osim toga, UNESCO CAT posebnu pažnju je posvetio zaštiti voda od zagađenja, pri čemu djeca, iz svih dijelova svijeta, uzimaju ulogu edukatora.

Jedan od problema obrazovnog sistema je svakako neefikasnost samog procesa učenja. Sve češće se ističe problem kratkotrajnog pamćenja, što ne treba da čudi, s obzirom na činjenicu da se učenici samo zatrpavaju informacijama i da im se ne pruža mogućnost da sami otkrivaju i spoznaju svijet oko sebe. Zato se predlaže korišćenje, za djecu atraktivnih sredstava, kao što su posteri, filmovi, pa čak i video igre sa odgovarajućom tematikom.

Pored edukacije u oblasti obrazovanja na prostoru Katalunje posebna pažnja je posvećena i edukaciji lokalnog stanovništva, naročito u zaštićenim oblastima, gdje je najveći broj posjeda u privatnom vlasništvu.

Posebno je zanimljivo pomenuti da lokalno stanovništvo, bez bilo kakve nadoknade, zajedno sa nevladinim sektorom i predstavnicima odgovarajućih institucija učestvuje u čišćenju rečnih korita. Takođe, bitno je dodati da sami stanovnici nastavljaju da prate stanje vodenih tokova.

PRIRODA JE ČUDO

IZ GINISOVE KNJIGE REKORDA (Insekti)

Pripremio: mr Radoš Đurović
Predsjednik Skupštine Udruženja građana „OZON“ Nikšić

Najkraći životni vijek

Vodeni cvjetovi iz reda *Ephemeroptera* mogu na dnu nekog jezera ili rijeke da provedu 2 do 3 godine u obliku larve, a zatim da kao odrasli krilati insekti žive najviše jedan sat.

Najplodniji insekt (i životinja)

Sa dosta hrane i bez neprijatelja jedan jedini kupusni afid (*Brevicoryne brassicae*) može u toku jedne godine da dobije masu potomaka tešku 822 miliona tona, što je više od trostruke težine cjelokupnog stanovništva naše planete.

Najoštrije čulo mirisa

Mužjak carskog noćnog leptira paunovca (*Eudia pavonia*) osjeća polni privlačni miris ženke i sa razdaljine od 11 kilometara. Ženka nosi manje od 0,0001 miligrama ovog mirisa za koji je utvrđeno da je jedan od najjačih alkohola (C₁₆H₂₉OH). Nervne ćelije mužjakovih antena toliko su osjetljive da reaguju na molekul ovog mirisa.

Najproždrljiviji insekt (i životinja)

Larva noćnog leptira polifema (*Antheraea polyphemus*) iz Sjeverne Amerike za prvih 56 dana života pojede količinu hrane 86.000 puta težu od njegove sopstvene težine kada je došla na svijet. To je kao kada bi čovjekova beba teška 3,17 kilograma pojela 273 tone hrane.

Najštetniji insekt

Pustinjski skakavci (*Schistocerca gregaria*) iz suvih i polupustinjskih oblasti Afrike, Srednjeg istoka i Zapadne Azije najštetniji su insekti na svijetu. Dugački su samo 4,5 do 6 centimetara, a svakog dana pojedu hrane koliko su teški. U određenim vremenskim uslovima, bezbroj pustinjskih skakavaca rađa se i skuplja rojeve koji liče na oblake i koji proždiru sve biljke koje se nađu na putu. Roj od 50 miliona pustinjskih skakavaca za samo jedan dan može da pojede hrane od koje bi 500 ljudi moglo da se ishrani tokom cijele godine.

Najbrži zamah krila

Sićušni insekt iz roda *Forcipomya* u prirodnim uslovima zamahne krilima 62.760 puta u minutu. Vrijeme stezanja i opuštanja mišića neophodno za takve zamahe krilima iznosi 0,00045 sekundi i to je najbrže ikada zabilježeno kretanje mišića koje postoji.

Najsporiji zamah krila

Leptir koji se zove lastin repak (*Papilio machaon*) zamahne krilima 300 puta u minutu, što je najsporije u svijetu insekata.

Draga djeco,
Redakcija „Ekologa” nudi vam prostor da iskažete svoju kreativnost i doprinesete unapređenju kvaliteta našeg biltena.

Opišite aktivnosti vaših eko sekcija, tekst potkrijepite fotografijama, a mi ćemo se potruditi da veliki broj ljudi sazna za trud koji ulažete.

Pokušajmo zajedno uticati na one koji još uvijek ne shvataju koliko je važno sačuvati životnu sredinu.

Kako bismo i mi vama pomogli na odabiru tema, u ovom broju objavljujemo 10 ekoloških zapovijesti koje su za mlade kreirale Ujedinjene Nacije, kao i jedan od nagrađenih crteža sa likovnog konkursa kojim su kolege iz Društva mladih ekologa Nikšić, dali doprinos razvijanju ekološke kreativnosti kod nikšićkih osnovaca, a koji je u vidu razglednice doživio i medijsku promociju.

Društvo mladih ekologa Nikšić i Udruženje građana „OZON“ Nikšić će u budućnosti, kroz zajedničke aktivnosti, poseban akcenat staviti na elektronsku edukaciju mladih i saradnju sa eko sekcijama, pa zato ukoliko imate nekih pitanja ili predloga, šaljite na bilten.ekolog@gmail.com nemojte se ustručavati, a mi ćemo pokušati da dodemo do informacija koje su vam potrebne i da ispoštujemo predložene sugestije.

Dobrodošli u zelenu porodicu!!!

DMEN & OZON

10 EKOLOŠKIH ZAPOVIJESTI ZA MLADE

- 1) Papir upotrebljavati mudro. Pisati sa obadvije strane.
- 2) Izvore i rijeke zaštitite. Kada ste na plaži održavajte je čistom.
- 3) Energiju štedite. Svijetlo ugasite uvijek kada je to moguće.
- 4) Za odlaganje otpada koristite stare kese.
- 5) Starijima preporučite da ne kupuju predmete od krzna, kože, reptila, slonovače i kornjačinog oklopa.
- 6) Vodu štedite. Ako u kući česma negdje curi ili primjetite oštećenu cijev, zamolite starije da je poprave.
- 7) O drveću se brinite. Nova stabla sadite a oštećena liječite.
- 8) Pješačite ili upotrebljavajte javni prevoz. Utičite na roditelje da što manje koriste automobil.
- 9) O našoj planeti Zemlji čitajte i učite. Stečeno znanje razmijenite sa prijateljima.
- 10) Osnujte svoj klub ljubitelja prirode. Pozovite drugare i zajedno očistite kraj u kome živite.

IMPRESSUM

Elekt@onski bilten **EKOLOG**

Godina I Broj 10 » Novembar 2008 ISSN 1800-7031

Osnivač i izdavač:
Udruženje građana „OZON“ Nikšić

Za osnivača i izdavača, glavni i odgovorni urednik:
Aleksandar Perović

Redakcija:
mr Radoš Đurović, Aleksandar Perović

Savjet biltena:
mr Nikola Perović

Kompjuterska priprema:
OZONE team

Tiraž:
Neograničen

Distribucija:
Besplatna, elektronskom poštom

Adresa redakcije:
Ul. Beogradska S6-A
81 400 Nikšić, Crna Gora

Telefon: +382 (0) 67 657 279

E-mail: bilten.ekolog@gmail.com

IZVORI INFORMACIJA I fotografija

Javno preduzeće za nacionalne parkove
Crne Gore
www.nparkovi.cg.yu

Nacionalna turistička organizacija
www.montenegro.travel

NVO Green home
www.greenhome.cg.yu

NVO Alfa centar
www.alfacentar.org

NVO Društvo mladih ekologa Nikšić
www.blogovanje.com/DMEN

Regionalna kancelarija za ekonomski
razvoj Šumadije i Pomoravlja
www.redasp.co.yu

Menadžment životne sredine,
Doc. dr Maja Mitić

Politikin zabavnik
www.politikin-zabavnik.co.yu

Ekološki pokret Beograda
www.ekob.org.yu

POŠTUJMO AUTORSKA PRAVA

Dosadašnji prijatelji e-biltena EKOLOG

Crna Gora

Ministarstvo turizma i zaštite životne sredine

BOGOBOG
НИКШИЋ

Molimo vas da ne štampate e-bilten „Ekolog“, ukoliko to nije zaista neophodno, i tako podržite kampanju Udruženja građana „OZON“ Nikšić „SAČUVAJMO NAŠE ŠUME“.
Unaprijed hvala.

Redakcija